

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023

“Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği - AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye” Çalıştayı

Sonuç Raporu

(6 Şubat 2014, İstanbul)

TASAM'ın girişimi ile T.C. Cumhurbaşkanlığı manevi himayelerinde başlatılan ve 6 yıldır devam eden “Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023” projesi çerçevesinde 6 ana tema altında toplanan makro öngörülerin tamamlanması üzerine, Türkiye'yi 2023 hedeflerine ulaştıracak 10 stratejik lokomotif sektör belirlenmiş, çalışma ve eylem planı çıkarılmıştır. Tarım Gıda ve Hayvancılık 2023 çalışmalarında belirlenen 13 temanın 7'sini konu alan ikinci etapdaki Çalıştaylar 6 Şubat 2014'te İstanbul Gönen Otel'de yapıcı ve samimi bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

TASAM tarafından “sektör aktörlerine” yönelik düzenlenen ve tarım, gıda, hayvancılık politikalarında meydana gelen değişim ve gelişmelerin ayrıntılı şekilde irdelendiği Çalıştaylarda; “Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği - AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye”, “Biyo-Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023”, “Et, Süt ve Su Ürünleri, Perspektif 2023”, “İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi, Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler, Fırsat ve Risk Senaryoları 2023”, “Türk Tarımının Model Rolü”, “Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller” ve “Tarımsal Üretim ve Pazarlamada Yeni Perspektifler”temalarındaki Çalıştaylar 3 ayrı salonda eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bahri Karlı'nın moderatörlüğünü yaptığı “Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği - AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye” Çalıştayı'nda, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Cengiz Sayın, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölüm Başkanı Turgut Cabaroğlu, Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ahmet Bayaner, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. F. Handan Giray, Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Küden, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Levent Mercan, Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mevlüt Gül, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü'nden Dr. Kamber Güler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Musa Kavas, ASAŞ Tarım Ürünleri Temsilcisi Aydın Suçın, Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Başkan Yardımcısı Bekir Taşkaldıran, Toprak Mahsulleri Ofisi TMO'dan Günay Güner, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Mühendisi Ayhan Koç, Türkiye Yemek Sanayicileri Dernekleri Federasyonu Genel Başkanı Hüseyin Bozdağ, Gıda, Tarım ve

Hayvancılık Bakanlığı'ndan Ziraat Mühendisi Sezai Bayraklı, Alata Bahçe Kùltürleri İstasyonu Müdürlüğü'nden Osman Uysal, Dr. Osman Sedat Subaşı ve Ceren Ekşi konuşmacı olarak bulunmuşlardır.

Bakanlık temsilcileri ve çok sayıda akademisyen ile kurum, sektör ve medya temsilcilerinin katılımı ile interaktif bir ortamda gerçekleştirilen Çalıştay'da planlanan konular, programa uygun olarak tüm yönleri ile ele alınmıştır. Toplantı sırasında ortaya konan görüşler aşağıda özet olarak sunulmaktadır.

Türkiye'nin AB ile çıktığı çok aşamalı ve uzun yolculuğunun nihai hedefi tam üyeliktir. Söz konusu nihai hedefin gerçekleşmesi için gerekli taahhütlerin yerine getirilmesi kadar muhatabın ikna edilmesinin önemli olduğu, yolculuğu başlatan Ankara Anlaşmasının 28. Maddesinde "Anlaşmanın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye'ce üstlenebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını inceler" şeklinde ifade edilmektedir.

Türkiye'nin hem ülke ekonomisi hem AB'ye uyum sürecinde büyük önem taşıyan tarım ile ilgili olan üç başlık ("Tarım ve Kırsal Kalkınma", "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı", "Balıkçılık") Birlik ile müzakere konusu olan 35 fasılın 11. 12. ve 13. faslı olarak tanımlanmaktadır.

12. Fasıl olan "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı", 2010 yılı Haziran ayında açılmış ve tamamlanmış; 13. Fasıl olan "Balıkçılık" için taramalar tamamlanmış ancak resmî olarak onaylanmamış ve açılış kriteri açıklanmadığı için müzakerelere başlanamamıştır. 11. Fasıl olan "Tarım ve Kırsal Kalkınma" ise, ayrıntılı taramalar 2006'da tamamlanmış ve açılış kriteri 2007'de açıklanmış olmasına rağmen müzakereler henüz başlamamıştır.

11. Fasıl açılış kriterleri; "Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun (IPARD Aajansı) akreditasyonu", "Tarım istatistiklerinin iyileştirilmesine ilişkin strateji hazırlanması", "Canlı hayvan ve et ticaretinde kısıtlamaların kaldırılması", "Tarım arazilerinin kontrolü için arazilerin tespiti sistemi ve Çiftçi Kayıt Sisteminin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin bir stratejinin hazırlanması" ve "Desteklerin üretimden bağımsız hale getirilmesine ilişkin strateji hazırlanması" olarak kararlaştırılmıştır.

Türkiye, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının sorumluluğunda söz konusu kriterlerin tamamlanmasına yönelik çalışmaları sürdürmektedir. Tamamlanamaması, Türkiye'nin tarım potansiyelinin büyüklüğü ve tarımın yapısal sorunları ile yakından ilgilidir.

AB Ortak Tarım Politikası'nda yeni bir dönem: OTP Reformu 2014-2020

AB'nin 2014-2020 dönemi için OTP (Ortak Tarım Politikası) ve Çok Yıllık Mali Çerçeve, 2013'te kabul edildi. OTP Reformu olarak adlandırılan ve 3 yıl süren bu çalışmanın özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

- İlk kez tüm OTP bir seferde gözden geçirildi.
- Politika desteklerine daha geniş ve bütüncül bir yaklaşım getirildi.

- Uygulamalar, birbiri ile daha fazla ilişkili iki başlık (sütun) altında toplandı.
- Doğrudan ödemelerin yeniden inşası süreci değerlendirildi.
- Üye devletlere, kendi ihtiyaçlarına yönelik tamamlayıcı tedbirler fırsatı sunuldu.

Politikalarda değişiklikler ve çeşitlendirmeler olsa da değişmeyen husus; AB'de tarıma güçlü desteklerin devam ettiğidir. 2014-2020 dönemi için toplam bütçenin %37,8'i tarımsal politikalara tahsis edilmiştir. Bu bütçenin toplam değeri 2011 sabit fiyatlarıyla 362,79 milyar avro olup; büyük kısmı (277,85 milyar avro) “doğrudan ödemeler ve pazarla ilişkili desteklere” ile geri kalanı (84,94 milyar avro) da “kırsal kalkınma araçlarına” ayrılmıştır.

Türkiye'de Tarım

En son Tarım Sayımı 2001'de gerçekleştirildiği için tarımsal veriler ve istatistiklerin güvenilirliği sürekli sorgulanır durumdadır. Ayrıca bir önceki Tarım Sayımı (1991) ile arasındaki bazı farkların okunması da mümkün olamamaktadır. Sağlıklı bir değerlendirme ve öngörü için zorunlu şart olan doğru tarımsal veri konusundaki bu güvensizlik ve eksiklik, hem mevcudun ortaya konulmasını hem de geleceğe yönelik çalışmaları zorlaştırmaktadır.

TÜİK istatistiklerine göre, AB'deki Ürünlerin İstatistiki Sınıflamasına (CPA 2002) benzer gruplandırmanın başladığı 1995'e kadar Türkiye'de toplam işlenmiş tarım alanı (tek yıllık bitkiler [tarla bitkileri ve sebze] + nadas alanı + çok yıllık tarım ürünleri [meyve, içecek-baharat bitkileri, bağ, zeytin]) 27 milyon hektarın üzerinde; 1995-2005 arasında 26,5 milyon hektar civarında; sonrasında 2010'a dek yaklaşık 24 milyon hektar ve 2011'den itibaren birden fazla ekilişlerin çıkarılması ve süs bitkilerinin dâhil edilmesi ile 23 milyon 614 bin hektardır. 2013 yılı geçici sonuçlarına göre ise toplam işlenmiş alan 23 milyon 811 bin hektardır ve %66'sı tarla bitkileri, %17'si nadas, %8'i meyve, %4'ü zeytin, %3'ü sebze ve %2'si bağ alanı olarak değerlendirilmiştir. Toplam işlenen tarım alanının beşte birinden daha azı sulanmaktadır. Söz konusu tarım alanlarını işleyen tarımsal işletmeler değerlendirildiğinde ortaya çıkan manzara; ortalama genişliği 6,1 hektar olan, özel mülkiyete dayalı, çok parçalı ve uzmanlaşmadan uzak aile işletmelerinin hâkimiyetidir. İşletmelerin büyük bölümü, 2 hektarın altındadır. Bu durum, tarımsal girdilerin kullanımını ve üretimde verimliliği olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'nin tarımdaki bu kadim sorunlarının çözümü için bugüne kadar birçok politika önlemleri uygulanmış ancak istenilen dönüşüm sağlanamamıştır. Günümüzde tarımsal destekler geçen yıllara göre çok ciddi bir artış göstererek 9 milyar TL'ye ulaşmıştır ve bu rakam gerçekten büyüktür. Peki neden amaca ulaşamıyoruz? Neden değişim sağlanamıyor? Bütün araçlar bitti mi? Bundan sonra ne yapılması gerekiyor? Tarım ve tarımsal yapının mevcut durumunun gerçekçi bir gözle ortaya konulmasına, sorunların kabul edilmesine ve önceliklerin belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda tarımdaki en önemli konular, mevcut durum ve gelecekteki beklentiler nelerdir? Bu soru, Türk tarımının eksikliklerine ve sorunlarına ağırlık vererek tartışılmıştır.

Ne Yapılmalı, Ne Yapılmamalı?

1. 2023'te Türk tarımının nerede olması isteniyorsa ona uygun politikalar üretilmelidir.
2. Tarım politikası = Destek politikası olarak algılanmamalıdır.
3. Stratejiler belirlenmeden önce doğru veriler üzerinden değerlendirme ve analiz sürecine önem verilip öncelikler gerçekçi olarak belirlenerek, uygulanmalıdır.
4. İşletmelerin kayıt altına alınmasının sürdürülmesi ve işletmelerin kayıt tutmasının sağlanması için Çiftlik Muhasebe Veri Ağı projesi yaygınlaştırılmalıdır.
5. Yapılan projelerin doğru ve erişilebilir veriler üretmesi konusuna özen gösterilmelidir.
6. Verimi artıracak AR-GE faaliyetleri ile teknolojilerin üretimi ve kullanımının artırılması konusu üzerinde durulmalıdır.
7. Küçük işletmeler, Türk tarımının bir gerçeğidir. Ancak, tarımsal üretim içindeki rolü üzerinde düşünülerek nasıl destekleneceği konusu gözden geçirilmeli; ihmal edilmemeli, korunmalıdır.
8. Tarımsal işletme tipolojisi oluşturulmalı, ardından da işletme tipolojilerine göre optimum ve yeter gelir düzeyleri belirlenmelidir.
9. Parçalanmayı önleyici tedbirler arasında küçük işletmelerin, topraklarını satın almasını desteklemeye de yer verilmeli; genç çiftçilere öncelik de bu kapsamda değerlendirilmelidir.
10. Tarımsal işletme tanımı, genel işletme tanımı üzerinden yapılmamalı; tarım işletmesi = toprak sahibi üretici anlayışından vazgeçilmeli; tarımsal işletme tanımına netlik getirilmelidir.
11. Çiftçi eğitimlerine devam edilmeli; programlar geçici değil sürekli ve günün ihtiyaçlarına uygun şekilde tarımsal takvim dikkate alınarak uygulanmalıdır.
12. Örgütlenme kirliliğinden kurtulmak için üretici kendi menfaatleri açısından bir araya geldiği gerçek üretici örgütlerinin başarılı olacağına inanması sağlanmalı ve tepeden gelen uygulamalar yerine tabandan tavana uygulamalara fırsat verilmelidir.

6 Şubat 2014, İstanbul